

РІШЕННЯ

щодо присудження наукового ступеня доктора наук

Спеціалізована вчена рада з присудження наукового ступеня доктора наук Д 11.170.02 Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України»

прийняла рішення про присудження наукового ступеня доктора юридичних наук

Серебряку Станіславу Вадимовичу.

на підставі прилюдного захисту докторської дисертації

«Концептуальні засади спеціального режиму господарювання у сучасних умовах розвитку держави» на правах рукопису

за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право»

17 лютого 2024 року, протокол №4.

Серебряк Станіслав Вадимович, 03 серпня 1976 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2009 році Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, отримав повну вищу освіту за спеціальністю «Правоохоронна діяльність».

Наукові ступені і вчені звання (перелічуються у порядку їх присудження чи присвоєння за наявності):

кандидат юридичних наук з 2011 року.

Працює з листопада 2023 року виконуючим обов'язки наукового співробітника відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України» (м. Київ) до теперішнього часу.

Докторська дисертація виконана у відділі проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України» (м. Київ)

Науковий консультант: член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, директор Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України» (м. Київ) Устименко Володимир Анатолійович.

Дисертацію рекомендовано до захисту 20 грудня 2023 року.

Здобувач має 41 наукову публікацію за темою дисертації, з них 2 розділи у колективних монографіях, 21 стаття у вітчизняних наукових фахових виданнях; 10 статей у наукових періодичних виданнях інших держав, 7 з яких у виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та/або Web of Science; 8 матеріалів та тез конференцій.

Опоненти:

Коваль Ірина Федорівна, доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса МОН України (м. Вінниця) дала позитивний відгук із наступними зауваженнями:

1. У дисертаційній роботі доводиться найбільш міцний зв'язок спеціального режиму господарювання з господарсько-правовим інститутом підприємництва, а найбільш спорідненими зазначено функціональні зв'язки спеціального режиму господарювання з інститутами правового забезпечення зовнішньоекономічної, інвестиційної, інноваційної діяльності та митним й податковим правом (с. 99). Виокремлення таких зв'язків є цілком обґрунтованим. Проте в роботі не знайшли подальшого розвитку і конкретизації механізми відновлення економічного потенціалу постраждалих територій, пов'язані саме з інститутом інноваційного права (правового забезпечення інноваційної діяльності). Якщо у довоєнні часи інноваційний шлях розвитку вважався важливою умовою економічної стабільності і зростання країни, то наразі інтелектуальні ресурси, інновації, процеси їх впровадження

мають стати ключовим фактором відновлення економіки, її перезапуску і трансформації. Всі національні і міжнародні експерти наголошують на тому, що саме інноваційні рішення дадуть Україні шанс на нове майбутнє економіки у післявоєнному відновленні. Але для того, щоб інтелектуальна власність реально перетворилась на такий економічний ресурс, на державному рівні потрібно комплексне розуміння економіко-правових механізмів, які дозволять створювати підґрунтя для очікуваного економічного ефекту від використання інтелектуальної власності, в тому числі в межах спеціальних режимів господарювання. Україна отримує немалі гранти та кредити від іноземних партнерів. Такі кошти важливі для підтримки економіки країни, покриття дефіциту бюджету, забезпечення державних і суспільних потреб в кризових умовах. Разом з тим, фінансова підтримка України має бути спрямована, серед іншого, і на інвестування в процеси створення і реалізації інновацій, налагодження високотехнологічних виробництв. Це дасть можливість нарощувати науково-технічний потенціал, відновлювати виробничу активність національних підприємств, і, як наслідок, вирішувати проблему працевлаштування і зайнятості працездатного населення.

У цьому зв'язку потребували більш детального аналізу економіко-правові механізми застосування спеціальних режимів господарювання в контексті інноваційного забезпечення післявоєнної відбудови.

2. Цілком обґрунтованою є думка автора щодо необхідності розробки концептуальних засад запровадження нових спеціальних правових режимів (механізмів) господарювання в контексті трансформації державної економічної політики (с. 31). На наш погляд, формування системи таких режимів має спиратись на чітко визначені концептуальні положення щодо їх ознак і меж. Як свідчить проведений в роботі аналіз, в національному законодавстві закріплено достатньо широке коло правових норм, які передбачають певні особливості правового регулювання тієї чи іншої діяльності в частині її стимулювання або обмеження. Це, зокрема, окрім базової глави 41 Господарського кодексу України, положення Податкового кодексу України щодо податкових пільг, положення Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» в частині надання преференцій та багато інших.

Відповідно до ст. 418 Господарського кодексу України, запровадження спеціальних режимів господарювання, не передбачених цим Кодексом, якими встановлюється обмеження прав суб'єктів господарювання, не допускається, з чого можна зробити висновок, що перелік видів стимулюючих правових режимів є відкритим.

Також, якщо розуміти правовий режим як особливий порядок правового регулювання певної сфери суспільних відносин, який забезпечується шляхом специфічного поєднання та співвідношення його методів, способів і типів, то виходить, що кожен правовий режим характеризується специфічним поєднанням певних методів, способів, засобів правового регулювання, на чому і ґрунтується диференціація правових режимів. Зокрема, існує правовий режим цінних паперів, речей, майнових прав, земель тощо.

З огляду на зазначене, важливо почути обґрунтування автора щодо змістовного наповнення правової категорії «спеціальний режим господарювання», враховуючи, що кожен правовий режим об'єкта, діяльності по суті є специфічним. На сучасному етапі розвитку господарських відносин і відповідно науки господарського права постає питання і важливо замислитись над тим, чи вирішує правова категорія «спеціальний режим господарювання» в існуючому вигляді завдання і мету її запровадження (певний стан урегульованості відносин), чи виконує свою функціональну роль, яка цінність застосування узагальнюючого поняття «спеціальний режим господарювання», якщо кожен різновид правового режиму є відмінним від інших існуючих. Тим більш, що сам автор (с. 62) визнає, що надмірна всеосяжність елементів юридичної категорії «спеціальний правовий режим» формує занадто універсальний підхід до розуміння його сутності, створює надлишкову універсальність.

З урахуванням того, що запропоноване автором уточнення сутності спеціального режиму господарювання не дає повної відповіді на зазначені питання, то постає низка додаткових

питань щодо концептуальних засад спеціальних режимів господарювання: 1) чи правильно говорити, що кожен передбачений законом випадок надання відповідних пільг і преференцій суб'єктам господарювання створює окремий спеціальний режим господарювання; 2) чим відрізняється спеціальний режим господарювання від спеціальних умов здійснення певної діяльності; 3) як розуміти межі поняття спеціального режиму господарювання і його відмежування від особливостей правового регулювання господарської діяльності.

3. Досліджуючи розвиток законодавства про спеціальний режим господарювання, автор встановлює недоліки, які заважають подальшій еволюції законодавства у даній сфері, і зауважує, що вони викликані, в тому числі відсутністю єдиного консолідованого законодавчого акту щодо спеціального режиму господарювання (окремі питання регламентуються різними законними і підзаконними нормативно-правовими актами) (с. 158, 159). При цьому не зовсім зрозуміла позиція автора щодо того, чи бачить він доцільним прийняття такого єдиного закону наразі, яким має бути його наповнення, як має бути розподілений нормативно-правовий матеріал щодо різновидів спеціального режиму господарювання між цим законом і положеннями Господарського кодексу України та інших чинних спеціальних законодавчих актів. Конкретизація цих питань значно б підсилила законотворче значення результатів дисертаційної роботи. Також була б корисною розробка проекту закону про внесення змін і доповнень до законодавства України про спеціальні режими господарювання, які обґрунтовуються в роботі.

4. В процесі дослідження методичного підходу до оцінювання економічних та соціальних втрат на постраждалих територіях, автор пропонує власні визначення понять «завдана шкода» і «збитки», а саме: завдана шкода (реальні збитки) – прямі витрати, пов'язані із повним або частковим руйнуванням матеріальних активів постраждалого внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, ракетно-бомбових ударів у ході збройної агресії Російської Федерації, які визначаються в грошовому еквіваленті за оцінкою вартості їх відновлення; збитки – зменшення економічних потоків потерпілого внаслідок війни, які визначаються в грошовому виразі як сума завданої шкоди (реальних збитків) та упущеної вигоди, тобто тих доходів, які б могли бути реально одержані за звичайних обставин (с. 339, 340).

Запропоновані визначення викликають певні зауваження. По-перше, вони не повною мірою узгоджуються з усталеними в національному праві підходами до розуміння понять шкоди і збитків. З огляду на зміст ст. 225 Господарського кодексу України, ст. 22, ст. 1166 Цивільного кодексу України, можна зазначити, що категорія збитків застосовується, як правило, при порушеннях у договірних відносинах, а шкода – позадоговірних. Крім того, відповідно до ст. 16 Цивільного кодексу України, особа може вимагати «відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди», тобто у цій нормі поняття шкоди розглядається як більш широке ніж збитки, які зазвичай мають грошовий вираз. В будь-якому разі, шкода, за загальним правилом, не обмежується лише реальними витратами.

Проте, по-перше, у запропонованих автором визначеннях шкода пов'язується тільки з реальними втратами, що може звужити обсяг прав стягувача на її відшкодування у повному обсязі, викликати складнощі в процесі правозастосування щодо співвідношення змісту цих понять. По-друге, неоднозначним видається застосоване у визначеннях автора поняття «економічні потоки», яке не має легального тлумачення і може ускладнити доведення розміру збитків, особливо для потерпілого – фізичної особи. Щодо поняття «матеріальні активи», воно має фінансово-економічне походження, і у відносинах за участю фізичних осіб його доцільно замінити більш визначеним і широким поняттям «майно», що, у свою чергу, буде кореспондуватись з положеннями ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав і основних свобод людини, в якій йдеться про те, що «Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна».

Також слід звернути увагу, що в запропонованій автором Методиці визначення шкоди та збитків при їх деталізації наводяться лише види втрат і нічого немає про економічні потоки.

У зв'язку із зазначеним, сформульовані в роботі поняття збитків і шкоди потребують додаткового обґрунтування.

5. У першому рівні новизни «вперше» вказано, що автором обґрунтовано економіко-правовий інструментарій спеціальних режимів господарювання у контексті трансформації державної економічної політики України на засадах сталого розвитку, до якого віднесено засоби інвестиційно-інноваційного, фінансового, організаційно-правового впливу (фінансовий лізинг, аутсорсинг, краудфандинг, револьверні фонди, соціальне підприємництво, інформаційний супровід і координація господарської діяльності) та виділено інституційну складову спеціальних режимів господарювання, а саме індустріальні парки, агенції місцевого економічного розвитку, центри залучення інвестицій, бізнес-інкубатори, кооперативи, кластери (с. 35).

У тексті роботи (с. 391) автор власне зазначає, що до сучасних резильєнтних економіко-правових інструментів місцевого розвитку інші фахівці відносять: фінансовий лізинг, аутсорсинг та інші (с. 391). Тому потребує додаткового обґрунтування рівень новизни цього висновку, оскільки частина поданих інструментів вже виокремлювалась в науковій літературі.

Також слід зауважити, що запропоновані засоби організаційно-правового впливу є дещо різнорідними з точки зору подання їх таким загальним переліком, а саме: фінансовий лізинг та аутсорсинг за своєю природою є договірними конструкціями; краудфандинг та револьверні фонди – це фінансові інструменти, за допомогою яких відбувається залучення коштів на розвиток проєктів; соціальне підприємництво – це може бути і діяльність, яка спрямована на використання сатрапів та інших засобів підприємництва для розробки, фінансування та реалізації рішень соціальних, культурних або екологічних проблем, і такий вид організаційно-правової форми (юридично зареєстрована організація, що здійснює підприємницьку діяльність із соціальною метою; підприємство, створене для працевлаштування вразливих категорій населення, яке має відповідні умови для їх соціального включення в суспільні процеси). Щодо решти засобів – інформаційний супровід та координація господарської діяльності – то ці засоби притаманні не тільки спеціальному режиму господарювання.

Тому доцільно уточнити критерій, за яким вказані різнорідні засоби об'єднані в єдиний економіко-правовий інструментарій спеціальних режимів господарювання, та додатково обґрунтувати включення до цього інструментарію вищезазначених загальних засобів.

Подцерковний Олег Петрович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, в.о. завідувача кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія» МОН України (м. Одеса), дав позитивний відгук із наступними зауваженнями:

1. Певну диспропорцію можна віднайти в роботі стосовно питання про те, які місце в системі господарського права займають спеціальні режими господарювання. Автор займає позицію про те, що це є інститутом господарського права (с. 94-96 тощо). Із таким спрощеним підходом погодитися не можна. Хоча теоретичних підстав для виокремлення підгалузі права у юридичній літературі не достає, але в роботах юристів-господарників цілком доведено, що підгалузь господарського права має передусім такі системоутворювальні елементи, як принципи підгалузі права, особливий предмет, інструментарій, особливі інститути, не притаманні іншим підгалузям господарського права, причому поєднані та диференційовані, особливе коло джерел, яка характеризується особливим предметом, принципами, джерелами, категорійним апаратом, суб'єктами, об'єктами та іншими системоутворюючими елементами, а головне – має на меті сприяти загалом поєднанню різноспрямованого нормативно-правового матеріалу у системному регулюванні підгалузевих відносин. Саме останнє ми і спостерігаємо у спеціальних режимах

господарювання, де наявними є загальні та особливі положення. Зокрема, якщо спеціальний режим господарювання є інститутом, то як пояснити, що в межах цього інституту діють окремі інститути спеціального режиму господарювання в умовах воєнного стану, в спеціальних економічних зонах, в зонах пріоритетного розвитку тощо. Автор велику увагу приділяє інститутам, що проявляються при застосуванні спеціальних режимів господарювання, починаючи від договірної права і закінчуючи конкурентним (с. 95-101), порівнюючи їх зв'язки, та нарешті робить висновок, що «спеціальний режим господарювання займає важливе місце серед господарсько-правових інститутів і грає важливу роль у забезпеченні функціонування й розвитку споріднених підгалузей господарського права. Даний інститут займає чільне місце серед спеціальних галузей, інститутів та норм, що регулюють специфічні господарські відносини (с. 101). Але спеціальний режим не може займати місце серед підгалузей, не будучи підгалуззю права.

2. Виходячи із змісту роботи не до кінця зрозумілим залишився підхід автора щодо державних капіталовкладень в спеціальні режими господарювання. Зокрема, на с. 193 відзначити, що «збільшення частки держави в господарюванні не сприяє швидким економічним змінам, це посилює негативні тенденції в умовах воєнного стану, так як створює перешкоди для розвитку малого і середнього підприємництва та прозорості 9 регуляторного середовища». Навряд чи можна говорити про реальність пріоритетного розвитку певних територій без публічних капіталовкладень. Багато висновків роботи на це побічно вказують. Але без чіткого розуміння обсягу та меж бюджетного фінансування у цій сфері складно формувати відповідні засоби державної економічної політики на довгострокову перспективу.

3. Робота містить окремі неточності та вразливі місця. Зокрема, в деяких місцях думка автора не доведена до визначеної позиції, що ускладнює розуміння окремих частин роботи. Наприклад, на с. 84 та с. 380-381 обривається думка автора щодо наслідків виключення з Господарського кодексу статті 415 про території пріоритетного розвитку. Враховуючи, що відповідному спеціальному правовому режиму присвячено в роботі достатньо широке обговорення, залишилося непоясненим, що ж замінить відповідну термінологію та чим вона заважала законодавцю при формуванні спеціальних режимів господарювання, чи зможуть замінити відповідне поняття «спеціальні механізми та інструменти», зокрема «спеціальні податкові механізми». Чи не є такий законодавчий «Perdu monople» десистематизуючим чинником для спеціальних режимів господарювання?! Тим паче, що сам автор визнає, що все ще не втратили чинність та залишаються окремі нормативно-правові акти, які регулюють питання, дотичні до функціонування спеціальних (вільних) економічних зон та територій пріоритетного розвитку (с. 156-157). Подекуди дисертант зловживає цитуванням положень нормативно-правових актів, наприклад, щодо державної регуляторної політики (с. 193-197) чи напрямів державної економічної політики, закріплених в ст. 10 Господарського кодексу України (с. 363-365), або положень Закону «Про правовий режим воєнного стану (с. 169-174) тощо. Хоча доцільно було б акцентувати увагу на відповідних положеннях у контексті вирішення певних проблем, а не з абстрактною метою демонстрації засобів державного регулювання, які є добре відомими фахівцям. Деякі застосовані терміни з мистецтвознавства та інших суміжних галузей типу «архітектоніка», «архітектонічний», «резильєнтність» насправді не допомагають, а ускладнюють розуміння висновків роботи у контексті того, що важко зрозуміти, яку саме «сутність» додає така термінологія визначенням та обґрунтуванням роботи. Наприклад, на с. 383 автор пише, що «до резильєнтних економіко-правових інструментів відновлення та стимулювання розвитку регіонів та територій відноситься Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». Але закон сам по собі є лише статичною формою (згадаємо крилату фразу «інакше це буде не закон, а не кістень»), а гнучкістю можуть характеризуватися лише застосування положення закону, на які за такого понятійного апарату потрібно спеціально акцентувати увагу.

Поєдинок Валерія Вікторівна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри економічного права та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ) дала позитивний відгук із наступними зауваженнями:

1. Дисертант виділяє чотири комплементарні складові спеціальних режимів господарювання (СРГ): види економічної діяльності, територіальний підхід, термін та пільги (с.133, 157). При цьому відзначено, що серед даних складових особливе місце займає територіальний підхід, оскільки він лежить в основі функціонування не лише спеціальних (вільних) економічних зон і територій пріоритетного розвитку, але й інших різновидів СРГ, зокрема у площині виключної (морської) економічної зони, здійснення господарської діяльності на державному кордоні України, в санітарно-захисних та інших охоронних зонах, на територіях і об'єктах, що особливо охороняються (с.133).

Водночас, ряд СРГ засновані не на територіальному підході. Так, не мають територіального виміру розглянуті в дисертації правовий режим Дія.City (с. 87, 401-404), правовий режим концесії (с.97, 141-142), правовий режим господарської діяльності у Збройних Силах України (с.141, 143-144). Щодо спеціальних режимів господарської діяльності в умовах надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації і, особливо, воєнного стану (якому приділено особливу увагу в роботі), то хоч вони і обмежені певною територією, однак критерієм їх запровадження є не територія як така, з притаманними саме їй триваючими умовами, а специфіка певної надзвичайної і тимчасової за своїм характером ситуації.

У зв'язку із цим хотілося б почути висновок автора щодо того, чи є територіальний підхід обов'язковою (кваліфікуючою) ознакою СРГ.

2. Так само підлягає уточненню авторська позиція щодо місця пільг у механізмі СРГ. Дисертант визнає існування обмежувальних спеціальних режимів господарювання (с.85, 119 та ін.), пільги для яких загалом не характерні. Чи не суперечить це вищезгаданому положенню щодо пільг як однієї з чотирьох комплементарних складових СРГ?

Крім того, вважаю, що більше уваги в роботі слід було приділити оцінці місця пільг навіть і в заохочувальних СРГ. Дисертант цілком слушно зазначає, що Уряд України досі не має чіткого бачення щодо того, в яких випадках, кому, та з якою метою можуть запроваджуватись податкові пільги (с. 288). Яким є авторське бачення з цього приводу, - чи потрібні пільги взагалі, якими є критерії їх прийнятності? Адже дійсний вплив таких заходів на активність бізнесу та доходи бюджету є дуже контроверсійним питанням. Так, Світовий банк, називаючи стимулюючі заходи «вибірковими інтервенціями», визначає три основні проблеми («пастки»), пов'язані з їхнім застосуванням: як вибрати кандидатів, що заслуговують особливого підходу; як запобігти рентоорієнтованій поведінці (простіше кажучи — корупції) органів влади, і як забезпечити ефективність витрат. З наданням стимулів для бізнесу пов'язують також загрози для конкуренції, у зв'язку з чим існують відповідні правила СОТ (правила щодо субсидій) та СС (правила щодо державної допомоги).

Чи не слід тут визнати, що в сучасній концепції заохочувальних СРГ основний акцент повинен робитися не на пільгах, а на лібералізації регуляторного режиму, доступних в межах СРГ послугах та зручностях? Тим більше що пільги — це питання фінансового ресурсу, який в умовах як воєнного стану, так і відбудови є вкрай обмеженим.

3. У зв'язку з початком переговорів України щодо членства в СС питання відповідності СРГ законодавству СС слід було б приділити окрему увагу. Так, дисертація містить дуже цікавий підрозділ 1.3 «Досвід використання спеціального режиму господарювання в європейській правовій парадигмі», однак такий досвід описано в суто позитивному ключі, і питання відповідності будь-яким критеріям взагалі не піднімається. Тимчасом, слід мати на увазі, що існуючі в країнах ЄС спеціальні економічні зони фактично є винятками з загальної заборони на створення СЕЗ, яка впроваджується з 1996 р. і набула завершеного вигляду в Договорі про функціонування ЄС 2009 р. Існують численні рішення Суду ЄС, у яких визнавалася несумісність тих чи інших стимулів в рамках СЕЗ правилам щодо держаної

допомоги (Commission v Belgium (Case C-120/95), Commission v Ireland (Case C-53/03), Commission v Luxembourg (Case C-564/07), Commission v Hungary (Case C- 493/09) та ін.

4. Заслуговує на схвалення увага дисертанта до питань розвитку цифрової економіки (підрозділ 4.2 «Вдосконалення правового регулювання спеціальних режимів господарювання крізь призму розвитку цифрової економіки»). Втім, чи не вважає автор, що розглянуті у цьому підрозділі інструменти (кібербезпека, електронна демократія, електронний бізнес, електронний суд з повним електронним документообігом, електронна охорона здоров'я, електронна освіта, електронна транспортна система, розумні міста тощо мають бути атрибутами не спеціального, а загального правового режиму господарювання, доступними для всіх?

Те саме питання стосується інструментів, передбачених для правового режиму Дія.City. Так, загальними засадами правового режиму Дія.City є: свобода діяльності, невтручання, презумпція правомірності діяльності резидентів Дія.City, стабільність, формальний характер процедури набуття статусу резидента. Невже цими засадами може послуговуватися лише ІТ-сектор, в силу того, що він, за словами самого автора, «має політичну протекцію з боку держави» (с.403). Ці міркування можна продовжувати — якщо податок на виведений капітал є кращим для бізнесу, ніж податок на прибуток, або ж бізнес потребує інструментів венчурного інвестування за англійським правом — чому все це не пропонується усім бажаним? Хіба сприятливих умов заслуговує лише одна «обрана» сфера господарювання?

У зв'язку зі сказаним виникає питання: як загалом розмежувати проблеми, які вимагають запровадження СРГ, з одного боку, та проблеми, які вказують на необхідність корекції загального правового режиму ведення бізнесу, з іншого боку?

На докторську дисертацію та реферат надійшли відгуки:

– Відгук головного наукового співробітника відділу міжнародного приватного права та правових проблем євроінтеграції Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, доктора юридичних наук, професора **Богдана ДЕРЕВ'ЯНКА** (м. Київ) - позитивний.

Зауваження. На с. 13 реферату, с. 362 дисертації зазначено наступне: «За результатами компаративного аналізу актів правового регулювання спеціального режиму господарювання у роботі обґрунтовано необхідність актуалізації норм спеціального режиму господарювання шляхом запровадження комплексної моделі його правового регулювання замість наявної розгалуженої моделі для активізації господарської діяльності відповідно до європейської практики, що сприятиме відновлення економіки держави». Проте, потребує пояснення, що саме розуміється під запропонованою комплексною моделлю правового регулювання спеціального режиму господарювання.

На с. 7 реферату, с. 39 дисертації міститься елемент наукової новизни, який вказує, що отримали подальший розвиток положення щодо використання спеціального режиму господарювання в європейській правовій парадигмі як інструменту державної економічної політики, у тому числі наголошено, що застосування виключно стимулюючих правових засобів, зокрема, податкових та/або митних пільг, має обмежену ефективність у досягненні мети відновлення економічного потенціалу депресивних (проблемних) територій. Однак автор не впорядковує стимулюючі правові засоби, які було досліджено в європейській практиці.

Автором уперше аргументовано необхідність запровадження моніторингу результатів функціонування спеціальних правових режимів господарювання, визначено його принципи й ключові показники та здійснено їх систематизацію за предметним критерієм (с. 6 реферату), визначено принципи, на яких має ґрунтуватися система моніторингу (с. 430 дисертації) однак не визначено якими органами у межах їх компетенції здійснюватиметься такий

моніторинг у розрізі певних територій, галузей економіки та видів (організаційно-правових форм) суб'єктів господарювання.

– Відгук завідувача кафедри економічного права та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктора юридичних наук, професора **Вікторії РЄЗНІКОВОЇ** (м. Київ) - позитивний.

Зауваження. Для експозиції досвіду використання спеціального режиму господарювання в європейській правовій парадигмі автор представив результати аналізу практики застосування спеціальних режимів господарювання у деяких країнах ЄС (Італії, Латвії, Литви, Німеччини, Польщі, Португалії, Франції) (с. 12 реферату, с. 102-125 дисертації), однак чому було обрано саме ці країни, автор не зазначає.

На с.14-15 реферату, с. 4 дисертації автор зазначає, що "у роботі обґрунтовано необхідність запровадження засобів державного регулювання господарської діяльності у спеціальному режимі господарювання, заснованих на принципах доцільності, адекватності, ефективності, збалансованості, передбачуваності, прозорості та врахування громадської думки, до сучасних мінливих умов господарювання, глобалізаційних викликів і суперечностей, кризових явищ за умови конкретики й чіткості в елементах законодавчої бази, завдяки яким реалізація нормативно-правових актів сприятиме дотриманню суспільних інтересів". Доцільно було би виокремити, які саме елементи законодавчої бази в даному випадку розглядає автор.

Погоджуючись з автором щодо важливості юридичного значення оцінки збитків як критерія визначення потреби у запровадженні спеціального режиму господарювання на певній території (с. 17 реферату, с. 311-334 дисертаційної роботи), що розглядається в якості складової методики оцінки шкоди та збитків, завданих збройною агресією проти України, слід було деталізувати даний елемент наукової новизни на сторінках реферату для більш повного уявлення авторської позиції.

– Відгук професора кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого МОН України, доктора юридичних наук, доцента, **Євгена БІЛОУСОВА** (м. Харків) - позитивний.

Зауваження. На с. 17 при висвітленні основного змісту підрозділу 3.3. роботи «Нормативно-правове забезпечення оцінки економічних збитків через війну у контексті запровадження спеціального режиму господарювання» здобувач зазначає наступне: «Аргументовано, що методичний підхід до оцінювання економічних та соціальних втрат має відповідати підходам, які використовуються у міжнародній практиці, в т.ч. Світовим банком». Автор досліджує питання оцінки економічних збитків через війну, але в той же час з'являється згадка про соціальні втрати. Безумовно, економічні та соціальні втрати пов'язані між собою, однак з наукової точки зору доречно було би обґрунтувати доцільність врахування соціальних втрат та навести аргументи на користь їх впливу на запровадження спеціального режиму господарювання.

На с. 21 реферату автор наголошує на доцільності запровадження для таких функціональних типів як регіональні полюси зростання й території сталого розвитку окремих економіко-правових інструментів замість спеціальних правових режимів господарювання. Разом із тим, автор не деталізує та не розкриває перелік зазначених інструментів, особливостей їх реалізації та порівняльної характеристики зі спеціальними правовими режимами господарювання.

В рефераті автор пропонує наступний висновок: «За результатами проведеного дослідження встановлено, що в проаналізованих регіонах України (Київському, Чернігівському, Сумському, Харківському, Луганському, Донецькому, Запорізькому і Одеському) через військові дії відбулось розбалансування соціально-економічної сфери, проте місцеві суб'єкти господарювання намагаються відновити бізнес шляхом активного використання податкових пільг» (с. 18 реферату). Така наукова позиція потребує пояснення, оскільки складається враження, що лише завдяки активному використанню податкових пільг

суб'єкти господарювання намагаються відновити бізнес-процеси, що є досить дискусійним, оскільки мають місце й інші шляхи: пошук нових ланцюгів постачання, переорієнтація господарських процесів, орієнтація бізнес-процесів на короткострокове планування, використання інших інструментів державної підтримки (єРобота, програми релокації тощо).

– Відгук професора кафедри цивільно-правових дисциплін Чернівецького юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» МОН України, доктора юридичних наук, професора **Крістини ВОЗНЯКОВСЬКОЇ** (м. Чернівці) - позитивний.

Зауваження. С. 4-5 реферату (с. 34-35 дисертаційної роботи) містять наступне твердження: «Наукова новизна одержаних результатів зумовлена тим, що на основі системного дослідження правового регулювання спеціального режиму господарювання обґрунтовано теоретичні положення і запропоновано концепт формування нових спеціальних правових режимів господарювання на засадах цифровізації економіки». Дане твердження вдало розкривається автором через пункти наукової новизни, найважливішим серед яких є наступний: «вперше запропоновано концепт формування нових спеціальних правових режимів господарювання на засадах цифрової економіки, який представляє собою сукупність елементів та логіку обґрунтування доцільності запровадження нових спеціальних правових режимів господарювання на різних функціональних типах територій». З даної авторської позиції можна зрозуміти, що під новими спеціальними правовими режимами господарювання розглядаються ті, в основі яких – засади цифрової економіки. Погоджуючись з вагомістю даного здобутку важливо зазначити, що у підрозділі 4.3 "Концепт формування нових спеціальних режимів господарювання" слід було навести приклади та кейси саме цифровізації господарських процесів.

– Відгук професора кафедри публічного права Навчально-наукового інституту права Державного податкового університету Міністерства фінансів України, доктора юридичних наук, професора **Наталії НИКИТЧЕНКО** (м. Ірпінь, Київська обл.) - позитивний.

Зауваження. На с. 17 реферату та на с. 351-352 дисертаційної роботи автор аргументує, що потенційними регіонами-претендентами на запровадження спеціального режиму господарювання у повоєнний час після деокупації будуть Автономна Республіка Крим та окремі райони Донецької та Луганської областей через їх відірваність від правового та економічного простору України, тобто території з особливими умовами для розвитку. Проте, при цьому, автор не зазначає, які саме правові механізми стимулюватимуть відновлення вказаних територій;

На с. 18 реферату (с. 359 дисертації) містить наступне твердження автора: «Аргументовано, що після закінчення війни відновлення потенціалу певних територій України неможливий без запровадження резильєнтних економіко-правових інструментів, зокрема спеціального режиму оподаткування, враховуючи значний обсяг втрат та збитків». З даного твердження не зрозуміло, чи передбачає автор застосування інших економіко-правових інструментів для відновлення територіального потенціалу України крім зазначених (наприклад, цифрових).

– Відгук доцента кафедри публічного та приватного права Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка» МОН України, доктора юридичних наук, доцента **Катерини АПАНАСЕНКО** (м. Чернігів)- позитивний.

Зауваження. Дисертант указує про удосконалення ним положення щодо правової характеристики засобів державного регулювання господарської діяльності, що дозволило поділити останні на два види: засоби дозвільного характеру (ліцензування, патентування і квотування, технічне регулювання, та застосування нормативів і лімітів) та стимулюючого характеру (державне замовлення, регулювання тарифів, цін та ін.) (с. 199 - 225 роботи, с. 6, 14 реферату). У цьому зв'язку варто зауважити, по-перше, дискусійність важливості патентування як засобу державного регулювання господарювання у сучасних умовах в аспекті формування й застосування спеціальних режимів господарювання. Як відомо,

тривалий час патентування забезпечувало державну регламентацію торговельної діяльності. Зараз правове регулювання патентування господарської діяльності здійснюються в одні законодавчій статті, і перспективи його розширення дисертант не пропонує. По-друге, видавалось би за доцільне розглянути видачу й анулювання дозвільних документів як засіб державного регулювання для цілей формування окремих спеціальних режимів господарювання. Наприклад, видача й анулювання дозвільних документів у будівництві здійснює суттєвий вплив на діяльність будівельних підприємств, і значимість цього засобу державного регулювання тільки зростатиме в обставинах повоєнної відбудови України.

У підрозділі 4.3 «Концепт формування нових спеціальних режимів господарювання» увагу звертає такий науковий результат (с. 19 реферату): «у роботі розроблено концепт формування нових спеціальних режимів господарювання, який представляє собою сукупність елементів та логіку обґрунтування доцільності запровадження нових спеціальних правових режимів господарювання на територіях певних функціональних типів та передбачає цифровізацію господарських процесів». У цілому погоджуючись з автором щодо необхідності удосконалення підходу до формування спеціальних режимів господарювання, слід було би приділити більшу увагу декомпозицій елементів запропонованого концепту, що сприяло би формуванню більш чіткої позиції автора в цьому питанні.

– Відгук завідувача кафедри конституційного права та правосуддя Одеського національного університету імені І.І. Мечникова МОН України, доктора юридичних наук, професора **Тетяни СТЕПАНОВОЇ** (м. Одеса) - позитивний.

Зауваження. При узагальненні досвіду використання спеціального режиму господарювання в європейській правовій парадигмі (с. 12 реферату та с. 102-125 дисертації), здобувачем не уточнено, яким чином обиралася сукупність кейсів європейської практики для проведення дослідження.

Автором пропонується методичний підхід до оцінювання економічних та соціальних втрат на постраждалих територіях (с. 17 реферату та с. 335- 348 дисертаційної роботи), який включає декілька складових: терміни, мету оцінки, напрями оцінки, інформаційну базу, результат проведення оцінки збитків, оцінку збитків, звіт про оцінку збитків, виконавців тощо. Доцільно було би надати пояснення щодо джерел походження даних, необхідних для такої оцінки, оскільки офіційна статистична інформація не завжди дає такі відповіді.

Серед удосконалених положень на с. 6 реферату (с.160-188 дисертаційної роботи) вказано про визначення особливостей регулювання господарської діяльності в умовах воєнного стану на основі аналізу змістовного наповнення нормативно-правових актів щодо здійснення господарської діяльності у період дії воєнного стану та доцільності запровадження спеціального правового режиму господарювання, різновиди якого залежатимуть від форм та засобів підтримки суб'єктів господарювання державою та міжнародними партнерами, насамперед країнами-членами Європейського Союзу. Однак, автором не повно висвітлено конкретні форми та засоби підтримки суб'єктів господарювання у міжнародній площині, що значно підвищило би цінність даної авторської розробки.

– Відгук завідувача кафедри господарського та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса МОН України, доктора юридичних наук, професора **Юлії ПАВЛЮЧЕНКО** (м. Вінниця) - позитивний.

Зауваження. На с. 12 при висвітленні положень підрозділу 1.3 дисертації здобувач наукового ступеня зазначає про дослідження економіко-правових та організаційно-правових складових спеціального режиму господарювання в частині їх незбалансованості, що негативно позначається на ефективності застосування даного режиму господарювання та не сприяє досягненню цілей його впровадження. Проте так і не зрозуміло є авторська позиція, чи повинна бути збалансованість між економіко-правовими та організаційно-правовими складовими спеціального режиму господарювання або між елементами всередині кожної з цих складових?

С. 17 реферату (с. 335-358 дисертаційної роботи) містить опис методичного підходу до оцінювання економічних та соціальних втрат на постраждалих територіях, який включає декілька складових: терміни, мету оцінки, напрями оцінки, інформаційну базу, результат проведення оцінки збитків, оцінку збитків, звіт про оцінку збитків, виконавців тощо. Вказано, що запропонований методичний підхід може бути використаний для оцінки економічних та соціальних втрат регіону, району або територіальної громади, що сприятиме виокремленню найбільш постраждалих локальних територій. Разом з тим, не розкрито, яке змістовне навантаження несе даний підхід для запровадження спеціального режиму господарювання. Також доцільно було приділити увагу показникам, на основі яких пропонується здійснювати оцінку збитків згідно запропонованого методичного підходу.

У пункті 8 висновків (с. 24 реферату, с. 356 дисертації) вказується, що з метою дослідження результатів запровадження спеціальних режимів господарювання в Україні (на прикладі територій пріоритетного розвитку та спеціальних (вільних) економічних зон) автором проведено економіко-правовий аналіз показників їх функціонування та встановлено наявність контрверсійної оцінки щодо ефективності використання пільгових механізмів. Цей висновок викликає значний науковий інтерес у контексті дослідження проблематики удосконалення пільгового механізму спеціального режиму господарювання, тому доцільно було би приділити увагу тлумаченню дефініції «контрверсійна оцінка».

У дискусії взяли участь члени докторської ради:

Володимир УСТИМЕНКО, голова спеціалізованої вченої ради, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, спеціальність 12.00.04, який відзначив виняткову актуальність проблематики запровадження спеціальних режимів господарювання в умовах війни та повоєнного відновлення економіки країни та наголосив, що відправною точкою обґрунтування концепту нових спеціальних правових режимів господарювання в дослідженні є принцип оптимального балансу інтересів держави та бізнесу. Правове регулювання спеціальних режимів господарювання розглядається в роботі як інструмент державної економічної політики, що дозволяє забезпечити рівновагу публічних і приватних інтересів в організації і здійсненні господарської діяльності; практична реалізація наукових результатів, викладених у роботі, сприятиме створенню належних правових умов формування в Україні соціально - економічної стабільності. Дисертаційна робота відповідає встановленим вимогам, її автор - Серебряк С.В. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право»;

Руслан ДЖАБРАІЛОВ, заступник голови спеціалізованої вченої ради, доктор юридичних наук, професор, спеціальність 12.00.04, який зазначив, що до найбільш вагомих висновків роботи можна віднести визначення правових інструментів розвитку господарської діяльності під час війни, відмітив системний погляд на ті інструменти державної економічної політики, що здатні сприяти активності бізнесу у тривалій перспективі, зокрема представлений у дисертації концепт формування нових спеціальних правових режимів господарювання на засадах цифрової економіки; наголосив, що дисертація на тему «Концептуальні засади спеціального режиму господарювання у сучасних умовах розвитку держави» відповідає встановленим вимогам, її автор - Серебряк С.В. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право»; зауважень не висловлено;

Тетяна ГУДІМА, доктор юридичних наук, старший дослідник, спеціальність 12.00.04, яка вказала, що наукові результати, представлені в дисертації, характеризуються авторським підходом, логікою наведених аргументів і пояснень, у роботі вирішено важливі проблеми господарсько-правового забезпечення спеціального режиму господарювання. Виконане дослідження концептуальних засад функціонування спеціального режиму господарювання у сучасних умовах розвитку держави є значним внеском у науку господарського права, може

скласти основу для внесення змін і доповнень до чинного законодавства, що сприятиме упорядкуванню діяльності суб'єктів господарювання у зазначеній сфері; дисертація на тему «Концептуальні засади спеціального режиму господарювання у сучасних умовах розвитку держави» відповідає встановленим вимогам, її автор - Серебряк С.В. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право»; зауважень не висловлено;

Олена БЕЛЯНЕВИЧ, доктор юридичних наук, професор, спеціальність 12.00.04, відзначила масштаб проблем, яким присвячено дисертаційну роботу, зауважила, що вперше за останні роки в дисертації досліджено важливе питання взаємодії держави і ринку, розв'язання якого наразі ускладнене об'ємом руйнувань, які зазнала економіка країни, екологічного ущербу, людських втрат і демографічних проблем, що є наслідками міліарного впливу та наголосила, що Серебряк С.В. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право»; зауважень не висловлено;

Роман КІРІН, доктор юридичних наук, доцент, спеціальність 12.00.04, який вказав, що робота містить ґрунтовні пропозиції та теоретичні висновки, орієнтовані на напрями державної економічної політики під час війни; достовірність та обґрунтованість яких базуються на поєднанні результатів раніше проведених досліджень відомих українських та зарубіжних науковців в галузі господарського, комерційного та цивільного права, теорії права, праць представників економічної науки, аналізом українського законодавства, низки актів законодавства інших країн, застосованих дисертантом методах наукового дослідження. Дисертантом здійснено важливий крок в обґрунтуванні концептуальних засад спеціальних режимів господарювання, значна частина положень дисертаційного дослідження може бути використана у науково-дослідній та законотворчій роботі; Серебряк С.В. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право»; зауважень не висловлено;

Вадим КОВЕРЗНЕВ, доктор юридичних наук, професор, спеціальність 12.00.04, який відзначив наукові та теоретичні досягнення здобувача, та наголосив на практичному значенні дослідження, зокрема запропонованих в контексті спеціальних режимів господарювання економіко-правових механізмів, спрямованих на повоєнне відновлення економіки України, представленої моделі заохочувально-обмежувального спеціального правового режиму господарювання на територіях з особливими умовами для розвитку, проведеного аналізу методології оцінки завданої внаслідок військових дій шкоди. Зауважив, що дисертація на тему «Концептуальні засади спеціального режиму господарювання у сучасних умовах розвитку держави» відповідає встановленим вимогам, її автор - Серебряк С.В. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право»; зауважень не висловлено;

Веста МАЛОЛІТНЕВА, доктор юридичних наук, спеціальність 12.00.04, яка акцентувала увагу на особливості цінності наукових результатів роботи, спрямованих на визначення нормативно-правового забезпечення спеціального режиму господарювання в контексті трансформації державної економічної політики в умовах війни, обґрунтування етапів, принципів, напрямів державної політики у сфері спеціальних режимів господарювання в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, відзначила, що новизна наукових положень дисертаційного дослідження полягає в представленні цілісної, науково обґрунтованої концепції спеціального режиму господарювання у сучасних умовах розвитку української держави. За елементами наукової новизни, практичної та теоретичної значущості робота відповідає всім встановленим вимогам, а її автор – Серебряк С.В. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право»; зауважень не висловлено;

Віталій ОЛЮХА, доктор юридичних наук, доцент, спеціальність 12.00.04, який зауважив, що дослідження виконано на надзвичайно актуальну тему, наукові результати, спрямовані на визначення найбільш прогресивних напрямів поживлення підприємницької активності в Україні та утворення правових засад її економічного розвитку в умовах війни, враховують сучасні тренди розвитку світової економіки, задають напрями для подальших наукових розробок; **Серебряк С.В.** заслугоує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право»; зауважень не висловлено;

Ярослав ПЕТРУНЕНКО, доктор юридичних наук, професор, спеціальність 12.00.04, який відзначив, що дисертаційна робота є комплексним дослідженням, стосується багатьох сфер господарювання; мета дослідження досягнута, поставлені завдання повністю виконані; представлені наукові висновки та результати є внеском у розвиток науки господарського права, мають величезний практичний потенціал, оскільки презентують сформовану концепцію, яка може бути врахована при плануванні заходів із повоєнної трансформації економіки; дисертація на тему «Концептуальні засади спеціального режиму господарювання у сучасних умовах розвитку держави» відповідає встановленим вимогам, її автор - **Серебряк С.В.** заслугоує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право»; зауважень не висловлено;

Валерія ПОЄДИНОК, доктор юридичних наук, професор, спеціальність 12.00.04, яка наголосила на новизні та складності проблематики роботи, зауважила, що дисертаційне дослідження є завершеною працею, в якій отримані нові обґрунтовані теоретичні результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку науки господарського права; дисертаційне дослідження сприятиме формуванню ефективної системи вітчизняного законодавства щодо спеціальних режимів господарювання; дисертаційна робота на тему «Концептуальні засади спеціального режиму господарювання у сучасних умовах розвитку держави» відповідає встановленим вимогам, її автор - **Серебряк С.В.** заслугоує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право»; зауважень не висловлено;

При проведенні таємного голосування виявлено, що із 10 членів докторської ради, які взяли участь у голосуванні (з них 10 докторів наук за профілем дисертації), проголосували:

- «За» 10 членів докторської ради,
- «Проти» 0 членів докторської ради,
- недійсних бюлетенів немає.

Висновок спеціалізованої вченої ради Д 11.170.02 Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К.Мамутова Національної академії наук України» по дисертаційній роботі (підготовленій в формі рукопису дисертації) С.В.Серебряка за темою «Концептуальні засади спеціального режиму господарювання у сучасних умовах розвитку держави», поданій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право».

Дисертаційна робота С.В.Серебряка присвячена актуальній темі, вибір якої обумовлений суттєвою значущістю розробки теоретичних положень спеціального режиму господарювання як господарсько-правового інституту для розвитку господарського права.

Науковий рівень дисертації та наявність наукової новизни підтверджується результатами дослідження, конкретизованими у теоретичних положеннях і висновках, найсуттєвішими серед яких є такі.

Вперше:

визначено архітектоніку спеціального режиму господарювання як інституту господарського права, фундамент якої становлять ключові його елементи, такі як види й типи, цілі, принципи та функції, сукупність яких дозволила встановити особливості структурної будови спеціального режиму господарювання, які обумовлюються характеристиками функціональних типів територій (с.74-101);

розкрито економіко-правові передумови запровадження спеціального режиму господарювання на постраждалих територіях України за допомогою відкритих даних бюджетної системи України (openbudget), що дозволило встановити наявність розбалансованості соціально-економічної сфери у досліджених регіонах (Київському, Чернігівському, Сумському, Харківському, Луганському, Донецькому, Запорізькому і Одеському) через військові дії та визначити потенційні регіони-претенденти на запровадження спеціального режиму господарювання після повної деокупації (с.349-352);

обґрунтовано економіко-правовий інструментарій спеціальних режимів господарювання у контексті трансформації державної економічної політики України на засадах сталого розвитку, до якого віднесено засоби інвестиційно-інноваційного, фінансового, організаційно-правового впливу (фінансовий лізинг, аутсорсинг, краудфандинг, револьверні фонди, соціальне підприємництво, інформаційний супровід і координація господарської діяльності) та виділено інституційну складову спеціальних режимів господарювання, а саме індустриальні парки, агенції місцевого економічного розвитку, центри залучення інвестицій, бізнес-інкубатори, кооперативи, кластери (с.388-396);

запропоновано напрями вдосконалення правового регулювання спеціальних правових режимів господарювання крізь призму розвитку цифрової економіки, а саме за результатами досліджених кейсів і регіональних програм інформатизації визначено елементи проекту «Цифрова держава» (електронний бізнес, електронна транспортна система, електронна освіта), які також можуть бути складовими нових спеціальних правових режимів господарювання (с. 406-432);

запропоновано концепт формування нових спеціальних правових режимів господарювання на засадах цифрової економіки, який представляє собою сукупність елементів та логіку обґрунтування доцільності запровадження нових спеціальних правових режимів господарювання на різних функціональних типах територій (с. 415-432);

обґрунтовано доцільність запровадження заохочувально-обмежувального спеціального правового режиму господарювання на територіях з особливими умовами для розвитку (деокуповані території окремих районів Луганської і Донецької областей та територія Автономної республіки Крим) через їх відірваність від правового та економічного простору України, що сприятиме стимулюванню господарської діяльності в умовах існуючих обмежень (природних, демографічних, міжнародних, безпекових) щодо використання потенціалу цих територій (с.352-355);

аргументовано необхідність запровадження моніторингу результатів функціонування спеціальних правових режимів господарювання, визначено його принципи й ключові показники та здійснено їх систематизацію за предметним критерієм (с. 424-432).

Удосконалено положення щодо:

сутності спеціального режиму господарювання шляхом уточнення, що ним є правовий режим, який запроваджує особливий порядок здійснення господарської діяльності на певній території, у певній галузі економіки, щодо певного кола осіб, який характеризується пільговою, обмежувальною або змішаною направленістю правового впливу на господарські відносини для досягнення визначеної мети соціально-економічного розвитку (с.43-63);

економіко-правової характеристики спеціального режиму господарювання із виділенням загальноприйнятих ознак, головних комплементарних складових спеціального режиму господарювання (види економічної діяльності, територіальний підхід, терміни і пільги) та етапи розвитку законодавства про спеціальні (вільні) економічні зони і території пріоритетного розвитку (с.63-73);

визначення особливостей регулювання господарської діяльності в умовах воєнного стану на основі аналізу змістовного наповнення нормативно-правових актів щодо здійснення господарської діяльності у період дії воєнного стану та доцільності запровадження спеціального правового режиму господарювання, різновиди якого залежатимуть від форм та засобів підтримки суб'єктів господарювання державою та міжнародними партнерами, насамперед країнами-членами Європейського Союзу (с.102-115);

обґрунтування шляхів розвитку законодавства України про порядок здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану на основі виокремлення факторів впливу (стримуючих та розвиваючих) та принципів співпраці між Україною й європейськими країнами під час війни (с.116-125);

правової характеристики засобів державного регулювання господарської діяльності, що дозволило поділити їх на два види: засоби дозвільного характеру (ліцензування, патентування і квотування, технічне регулювання, застосування нормативів та лімітів) та стимулюючого характеру (державне замовлення, регулювання цін і тарифів, надання інвестиційних, податкових та інших пільг, а також надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій) (с.184-211);

характеристики засобів стимулювання господарської діяльності у спеціальних режимах господарювання, які мають чітко виражений стимулюючий характер для ведення господарської діяльності (державне замовлення; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій) та визначено економіко-правовий аспект форм й цілей державної підтримки суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану (с.210 - 223);

методичного підходу до оцінювання економічних та соціальних втрат на певних територіях, на яких може бути запроваджено спеціальний режим господарювання, зокрема, визначено складові методики оцінки шкоди та збитків, завданих збройною агресією проти України, а саме: терміни, мету, напрями, інформаційну базу, результат проведення оцінки збитків, оцінку збитків, звіт про оцінку збитків, виконавців (с.335-348);

нормативно-правового забезпечення спеціального режиму господарювання в контексті трансформації державної економічної політики через війну, яка спрямована на модернізацію господарських процесів і явищ з метою подолання наслідків військових дій на певних локальних територіях регіонів й районів та визначення територій, на яких може бути запроваджений спеціальний режим господарювання в залежності від їх соціально-економічного стану (с.360-374);

обґрунтування етапів, принципів, напрямів трансформації державної політики у сфері спеціальних режимів господарювання в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, зокрема встановлено, що формується підхід до запровадження спеціальних режимів господарювання переважно за територіальним критерієм (с.3745-387).

Отримали подальший розвиток положення щодо:

класифікації видів спеціальних режимів господарювання, зокрема за допомогою територіального критерію виокремлено території/зони, де запроваджено заохочувально-обмежувальні заходи (спеціальні економічні зони, вільна митна зона, експортна зона,

транзитна зона, технополіс, зона вільної торгівлі, митний союз, індустріальний парк і транскордонний індустріальний парк) (с. 78-85);

місця спеціального режиму господарювання в системі господарського права шляхом обґрунтування його змістовного зв'язку із господарсько-правовим інститутом підприємництва та функціонального зв'язку з інститутами правового забезпечення зовнішньоекономічної, інвестиційної, інноваційної, діяльності та митним й податковим правом, які мають найбільший рівень інтеграції у систему господарського права (с.89-101);

використання спеціального режиму господарювання в європейській правовій парадигмі як інструменту державної економічної політики, в тому числі наголошено, що застосування виключно стимулюючих правових засобів, зокрема, податкових та/або митних пільг, має обмежену ефективність у досягненні мети відновлення економічного потенціалу депресивних (проблемних) територій (с.102-108);

обґрунтування необхідності актуалізації спеціального режиму господарювання шляхом запровадження комплексної моделі його правового регулювання замість наявної розгалуженої моделі для активізації господарської діяльності відповідно до європейської практики та подолання недоліків, що заважають подальшій еволюції національного законодавства;

ризиків запровадження спеціальних режимів господарювання як для держави, так і суб'єктів господарювання, із диференціацією на загальні (майнові, виробничі і торгівельні) та спеціальні (низька ефективність державних гарантій прав суб'єктів господарювання, активізація кібератак (кіберризиків)) (с.290-310);

нормативно-правового забезпечення оцінки економічних збитків через війну як однієї з умов запровадження спеціального режиму господарювання шляхом встановлення спрямованості чинних методик (методичних підходів) до оцінки економічних збитків, завданих збройною агресією Російської Федерації, на визначення загальної суми збитків від війни без врахування територіального аспекту (с.310-334).

Наведені в дисертаційному дослідженні наукові результати отримані автором самостійно на основі власного аналізу наукових джерел, нормативно-правових актів та практики їх застосування.

Ступінь достовірності наукових положень, висновків і пропозицій, що містяться у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації є обґрунтованими, базуються фундаментальних дослідженнях вчених у галузях загальної теорії держави і права, господарського, податкового права, узагальненні судової практики. Достовірність результатів дослідження підтверджується використанням в процесі роботи над темою загальнонаукових та спеціальних наукових методів пізнання. Основні положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях, опубліковані у наукових фахових та інших виданнях, зокрема у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus. Результати дисертаційного дослідження отримали практичне впровадження у діяльність Комітету з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин Верховної ради України (Довідка від 16.05.2023 № 105д9/10-2023/104130). Пропозиції щодо можливості та доцільності запровадження заохочувально-обмежувальних спеціальних правових режимів (механізмів) господарювання на деокупованих окремих районах Луганської області враховані у поточній роботі Луганської обласної державної адміністрації (Довідка від 12.06.2023 № 0902-12-0992). Результати наукового дослідження використовуються при викладанні навчальних дисциплін «Господарське право та процес», «Міжнародне економічне право», «Проблеми теорії права та юридичної практики», «Адаптація національного законодавства до вимог сталого

розвитку» в Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України МОН України. (Довідка від 07.04.2023 № 266/19).

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає у розробці концептуальних засад запровадження спеціальних режимів господарювання в контексті трансформації державної економічної політики, особливо в умовах воєнного стану, поглибленні наукових знань про спеціальні режими господарювання. Висновки, пропозиції і рекомендації можуть бути використані у науково-дослідній та навчальній сферах, правотворчій діяльності та у сфері правозастосування.

Рекомендації щодо використання результатів дослідження. Спеціалізована вчена рада вважає за доцільне рекомендувати основні теоретичні висновки і практичні рекомендації дисертації до використання: суб'єктам законодавчої ініціативи для вдосконалення законодавства про спеціальні правові режими; місцевим органам державної виконавчої влади та органам місцевого самоврядування для врахування при вирішенні питань щодо можливості та доцільності запровадження заохочувально-обмежувальних спеціальних правових режимів (механізмів) господарювання на деокупованих територіях; закладам вищої освіти для використання у навчальному процесі.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук. Дисертаційна робота Серебряка С.В. на тему «Концептуальні засади спеціального режиму господарювання у сучасних умовах розвитку держави» подана на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право», є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою роботою, яка характеризується єдністю змісту і містить висунуті здобувачем раніше не захищені наукові положення та обґрунтовані теоретичні результати у галузі господарсько-правової науки, що розв'язують важливу наукову проблему. Результати дослідження, щодо яких здобувач є суб'єктом авторського права, свідчать про особистий внесок здобувача в науку господарського права. Дисертаційна робота Серебряка С.В. за змістом і оформленням відповідає вимогам п. 7 та п. 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 (із змінами).

На підставі результатів таємного голосування та прийнятого висновку докторська рада присуджує

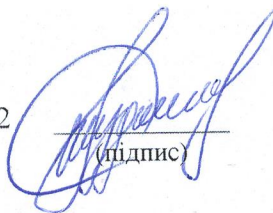
Серебряку Станіславу Вадимовичу.

науковий ступінь доктора юридичних наук

за спеціальністю – «господарське право, господарсько-процесуальне право».

Головуючий на засіданні
спеціалізованої вченої ради з
присудження наукового ступеня
доктора наук

Д 11.170.02

(підпис)

Тетяна ГУДИМА

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового ступеня
доктора наук

(підпис)

Наталія СРЕМЄСВА

17 лютого 2024 року